

ANONİM ORTAKLIKTA PAY SAHİBİ OLAN TÜZEL KİŞİLERİN, YÖNETİM KURULLARINDAKİ TEMSİLCİLERİNİN VASITASIYLA GENEL KURULDA YÖNETİM KURULUNUN İBRASI HUSUSUNDA OY KULLANIP KULLANMAYACAKLARI

Öğr.Gör.Av.Sadrettin HAŞILOĞLU (*)

I-GENEL OLARAK:

Doktrinde A.O.ta pay sahibi bulunan tüzel kişilerin yönetim kuruluna gönderdikleri temsilcilerin ibrasında gerek bizzat, gerekse temsilciler vasıtasıyla oy kullanıp kullanmaması hususu tartışmalıdır.

Konumuza geçmeden önce "İBRA" sözcüğünün üzerinde durmak lazımdır.

1-İBRA:

Türk Hukukunda ibra; "menfi borç miktarı" olarak nitelendirilir. Ancak ibranın tazminat işlemlerinden vazgeçme anlamında sayılmaması gerekir(1). İbra sorunu T.T.K.380 genel olarak karşımıza çıkar. Bilançonun tasdikine dair olan umumi heyet kararı, aksine sarahat olmadığı takdirde, idare meclisi azalarıyla müdürler vemurakıpların ibrasını tazammun eder. Bu sebeple ibra, Ticaret Hukumuzda genel kurulun tek taraflı hukuki mamelesidir. Ticaret Kanunumuz yönetim kurulu üyelerinin yaptıkları işlerin hesabını vermelerini, genel kuruldan güven oyu almalarını kabul etmiştir. İbra kararı verilmesi ile kural olarak yönetim kurulu üyelerinin mesuliyeti sona erer(2). Ancak şunu ifade etmekte fayda vardır ki; ibra kararı verilmekle yönetim kurulu üyelerinin tamamen paklandığı söylenemez. T.T.K.381. madde gereğince ibra kararı kanununa, esas mukaveleye, objektif iyi niyet kurullarına aykırı alması halinde genel kurulda alınan bu karar aleyhine üç ay içinde iptal davası açmak her zaman mümkündür. Diğer taraftan yönetim kurulunun hazırlamış olduğu bilanço gerçeği yansıtmıyorsa, bir takım yanlış hükümleri ihtiva ediyorsa yönetim kurulu üyeleri bilançonun tasdiki ile ibra edilmiş olamazlar. İbra kararı a-

(*)-Anatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Öğr.Gör.

(1)-Poray-Tekinalp-Çamözü, Ortaklıklar Hukuku, C.1, sh.305

(2)-Tuğrul Alsay, Anonim Şirketler Hukuku, Ankara, 1970, sh.132

leyhine esas sermayenin onda birine sahip azınlıkta kalan hisse sahiplerinin de itiraz hakkının bulunacağını söyleyebiliriz(3). İbra kararının şirket alacaklarına da tesir etmeyeceği doktrinde kabul edilmiştir(4).

Sonuç olarak diyebilirizki hukukumuzda ibra genel kurul tarafından açıkca verilecek bir kararla olabileceği gibi, bilançonun onaylanması suretiyle örtülü bir biçimde de ortaya çıkar(5).

2-T.T.K.374/2 YÖNÜNDEN KONUNUN İNCELENMESİ:

T.Ticaret Kanunumuzun 374/2 maddesi uyarınca "Şirket işlerinin görülmesine herhangi bir suretle iştirak etmiş olanlar, idare meclisi azalarının ibrasına ait kararlarda rey hakkını haiz değildir. Bu yasağın muvafıklara şumulü yoktur." Bu nedenle genel olarak T.T.K.291. madde ile uygulama alanı bulur. Ayrıca T.T.K.332. ve 361. maddelerle de ilgilidir. "Şirket işlerinin görülmesine herhangi bir suretle iştirak etmiş olanlar", pay sahibi olan müdürler (T.T.K.Md.342), ticari mümessiller (B.K.449), ticari vekiller (B.K.453), seyyar tüccar memurları (B.K.456) ve diğer memur ve müstahdemler dahildir(6). T.T.K.374/2 de yer alan oydan yoksun olma hali düzenlenirken yasa koyucunun hangi amacı güttüğü pek anlaşılmamıştır. Acaba pay sahibi olarak yönetim kurulu üyeleri ile Anonim Ortaklık arasında çıkabilecek menfaat uyumsuzluklarında üyenin tarafsız kalmayacağı mı düşünülmüş, yoksa, ibra'nın hukukumuzda ortaklığın tazmin istemlerinden vazgeçmesi anlamını taşıdığı gözönüne alınarak ilgili kişinin bu kararda kendi lehine oy kullanmasının mümkün bulunmadığı mı kabul edilmiştir?

Postacıoğlu ibra'nın pay sahibi ile anonim ortaklık arasında bir "şahsi iş" sayılması gerektiği görüşündedir. Bu sebeple, kararın alınması sırasında pay sahibinin kari ya da kocası ile usul ve furuunun da oydan yoksun kılınmalarının zorunlu olduğu ileri sürülmektedir(7). Başka bir fikre göre yasa düzenlemesi yapılırken, pay sahibi ile ortaklık arasındaki bir kişisel iş ya da menfaat çatışmasından hareket edilmemiştir (Ömer Teoman a.g.e.sh.121). Bizimde katıldığımız bu görüşe

(3) T.T.K.Md.310

(4) Halil Aslanlı "Anonim Şirketin Organizasyonu" İst.1959 sh.175

(5) Ömer Teoman "Anonim Ortaklıkta pay sahibinin oy hakkında yoksunluğu" Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, sh.118,119

(6) S.Sabri Aytemiz "İçtihat Notlu ve Açıklamalı T.T.K." Ank.1968, sh.151

(7) İlhan F.Postacıoğlu "Anonim Şirketlerde İdarî Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti ile İlgili Bazı Meseleler" Ord.Prof.Dr.Halil Aslanlı'nın Anısına Armağan (İst.1978 sh.507-508) naklen Ömer Teoman a.g.e.sh.121

göre T.T.K.374/2 fık.konulmasında güdülen amacı ibra kararının niteliğinden çıkarmamız gerekir.İbra kararı ister ortaklığın tazminat talebini büsbütün ortadan kaldırsın,ister kaldırmamasın ibranın bir paklanma,aklanma,güven oyu açıklaması olduğu şüphesizdir.Bu sebeple bir kimsenin kendi kendini ibra ederek kendisine güven duyması tabiidir.Ancak,ortada bir çelişki olduğu da şüphesizdir.Nitekim Yargıtayımız bir kararında yönetim kurulu üyelerinin ister açık olsun,ister zımnî olsun bilanconun onaylanmasında kendi ibraları hakkında oy kullanamayacağını kabul etmiştir(8).Oydan yoksunluk sadece olumlu oy vermekle olmaz,aynı zamanda olumsuz oy vermek şeklinde de tezahür eder(9).

Oydan yoksun kalan yönetim kurulu üyeleri dolaylı olarak paylarını üçüncü kişilere devretmeleri geçersiz olduğu gibi;genel kurulda kendilerini temsil eden bir başka kişi vasıtasıyla da ibra yönünden oy kullanmaları mümkün değildir.Ancak aklımıza şöyle bir soru gelebilir;yönetim kurulu üyeleri ortaklıkta bir başka ortağı temsilen kendi lehlerine oy verebilirler mi?Başka bir deyişle yönetim kurulunun ibrası için kendi lehlerine oy kullanabilirler mi?Bu konuda yönetim kurulu üyelerinin başkalarını temsilen oylamaya katılmalarını yasaklayan bir hüküme hukukumuzda tesadüf edilmemiştir.Ancak mahkeme içtihatlarında ve doktrinde değişik görüşler ortaya atılmıştır.

Yargıtay Ticaret Dairesi 1963 tarihli bir kararında yönetim kurulu üyelerinin ibra kararında vekâleten oy kullanmalarında yasal bir sakınca bulunduğunu görüşünde olmuştur(10).

II-ANONİM ORTAKLIKTA PAY SAHİBİ OLAN TÜZEL KİŞİLERİN,YÖNETİM KURULUNDA KENDİ TEMSİCİLERİ VASİTASIYLA YÖNETİM KURULU İBRASI HUSUSUNDA GENEL KURULDA OY KULLANIP KULLANMAYACAKLARI:

1-GENEL OLARAK:

Anonim ortaklıklarında pay sahibi bulunan tüzel kişilerin yönetim kurullarına gönderdikleri temsilcileri vasıtasıyla,genel kurulda,yönetim kurulunun ibrası hususunda oy kullanıp kullanmayacakları sorunu doktrinde tartışmalıdır.Ancak bu husus incelenirken anonim ortaklıkta pay sahibi olan tüzel kişinin kamu tüzel kişisi bulunup bulunmaması yönünden incelenmesinde fayda vardır.

(8)Yargıtay II.D.D.E.1981/1267,K.1981/2213 T.5.5.1981 Yargıtay Kararları Dergisi C.VII,Ekim 1981,sh.1297/1299 Sayı 10

(9)Postacıoğlu a.g.e.sh.595-505 Naklen Teoman a.g.e.sh.125

(10)Y.12 H.D.7.12.1975 T.F.75/2547 K.76/41

H.Aslanlı a.g.e.aksi görüş

Oğuz İmreğin,"Anonim Ortaklıklar",sh.541

Ünal Tekinalp-Ersin Çarışlı,"Açıklamalı Notlu ve Karşılaştırmalı T.T.K"

2-PAY SAHİBİ TÜZEL KİŞİNİN KAMU TÜZEL KİŞİ OLMAMASI HALİ:

Pay sahibi tüzel kişinin kamu tüzel kişisi olmaksızın yönetim kurulundaki temsilcilerinin ibrasında oy kullanamayacaklarını öne süren yazarlarımıza göre(11) ortaklığın işlerinin görülmesine yönetim kurulundaki temsilcileri aracılığı ile katılan tüzel kişinin tıpkı gerçek kişi pay sahipleri gibi oydan yoksun sayılmaları gerektiği verilecek oyun kendi sorumluluğunu ortadan kaldırdığı için ibra yönünden oy kullanmalacaklarını savunmuşlardır.

Buna karşılık anonim ortaklıkta pay sahibi bulunan tüzel kişilerin yönetim kurulundaki temsilcilerin ibrasında oy kullanabileceklerini savunan yazarlarımıza göre(12)T.T.K.374/2 maddesi oy kullanmaya engel oluşturmadığı görüşündedirler.Bu görüşü savunan Ersin Çamoğlu'na göre ibra kararlarının sorumluluk davaları üstündeki etkisinin sanıldığı kadar önemli olmaması da sonucu haklı göstermektedir.Başka bir deyişle temsilciyi seçen tüzel kişi oylamada onu kurtarmak amacı ile davranmış olsa dahi,bu durumda sorumlu tutulabilme olasılığı tümü ile ortadan kalkmış sayılmaz.

Bizim de katıldığımız doktrinde haklı olarak değinildiği üzere tüzel kişinin yönetim kurulundaki temsilcisi ile onun adına genel kurulda oy kullanan temsilcisi aynı ise T.T.K.374 uyarınca oy hakkının kullanılması mümkün değildir.Bu durumda tüzel kişinin,ibrası söz konusu olan temsilcinin dışında kalan bir kişiyi genel kurula göndermesi gerekir(14).Aksini düşünenecek olursak aynı kişi kendi lehine oy kullandığında subjektif davranacağı,kendi hatalarını görmeyeceği açıktır.Bu sebeple yaptığı hatalı davranışları sonucunda bağlı olduğu tüzel kişi tarafından aleyhine ihmalden ötürü ceza davasına maruz kalabilir.

3-PAY SAHİBİ KAMU TÜZEL KİŞİNİN ANONİM ORTAKLIĞIN YÖNETİM KURULUNDAKİ TEMSİLCİLERİN İBRASINDA OY KULLANIP KULLANAMAYACAKLARI:

Kamu tüzel kişilerin temsilcileri vasıtasıyla yönetim kurulunun ibrasında oy kullanıp kullanmamaları hasusunda yukarıda izah edildiği üzere farklı bir görüşün ortaya çıktığı söylenemez.Başka bir ifadeyle hukumuzda anonim ortaklıkta pay sahibi olan kamu tüzel kişileri yönetim

(11)Çomoğlu"Hukuki sorumluluk",sh.205-206

(12)H.Tandoğan"Hükmi Şahısların İdare Meslisinde Temsili"sh.32-34,Çomoğlu,a.g.e.sh.208

(13)Teoman,a.g.e.sh.133 İsra kararı sadece ortaklığın dava hakkını ortadan kaldırmakta,fakat pay sahipleri ile alacakların dava hakkını etkilememektedir.

(14)H.Tandoğan,a.g.e.sh.34,Unal Tekinalp,"Tüzel Kişilerin Temsili",sh.139,Çomoğlu,"Hukuki Sorumluluk",sh.208 naklen Teoman a.g.e.sh.133

kurulundaki temsilcilerinin ibrasında oy kullanmalarını engelleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Temsilci ile tüzel kişi arasında organik bir bağ bulunmadığı için T.T.K.374/1 fıkrasındaki oy kullanmayı engelleyen durum da yoktur.

Anonim Şirketlerin yönetim kurulunda temsilci bulduran kamu tüzel kişileri bir anlamda genel kurul ile yönetim kurulu aynı olan küçük aile anonim şirketine benzetilebilir. Küçük aile anonim şirketlerinde yönetim kurulunun ibrası için oylamaya lüzum yoktur. Burada oylama ile elde edilen ibranın gerçek bir ibra olduğu söylenemez (15). Kamu tüzel kişilerin temsilcisi hakkında ibra kararı olmasına da gerek olmadığını savunan yazarlarımız mevcuttur (16). Ancak bu görüş doktrinde şiddetli eleştire maruz kalmıştır (17).

Kamu tüzel kişinin yönetim kurulundaki temsilcisi ile bunun adına genel kurulda oy kullanan temsilcinin aynı olması halinde yukarıda da açıkladığımız üzere T.T.K.374/1 uyarınca oy hakkının kullanılması kanaatimizce mümkün değildir. T.T.K.275/3 uyarınca bu temsilcinin anonim şirketin yönetim kurulunda bulunması sebebiyle bu sıfatla işledikleri ve yaptıkları muamelelerden dolayı şirkete ve şirket alacaklılarına, diğer pay sahiplerine karşı sorumludurlar. Bu nedenle temsilcinin kendi lehinde oy kullanması sorumluluğunu ortadan kaldırayabileceği söylenebilir. Pay sahibi gerçek kişi yönetim kurulu üyesi kendi lehinde oy kullanması nasıl mümkün değilse kamu tüzel kişinin temsilcisi de hem yönetim kurulu üyesi olması hem de genel kurulda temsilci sıfatı ile hareket etmesi aynı sonucu doğurur.

III-SONUÇ

Anonim Şirketlerde pay sahibi olan kamu tüzel kişilerin yönetim kurulundaki temsilcileri ile genel kurula gönderdikleri temsilcilerin aynı kişi olmaması gerektiğini yukarıda açıklamıştık. Bu itibarla, kamu tüzel kişiler anonim şirketin yönetim kurulunun ibrası konusunda ya bizzat ya da başka temsilci göndermek suretiyle oy kullanması icap eder. Hatta daha da ileri giderek dileyebiliriz ki kamu tüzel kişiler yönetim kurulu dışındaki temsilcileri görevlendirdiklerinde özel olarak genel kurula sunulan vekâletnamenin dışında temsilcinin vereceği oyunun şekil ve mahiyetini de belirtmesi yerinde olur. Ancak bu şekilde talimatın dışına çıkılması halinde ceza hukuku yönünden görevi suistimal, görevi ih-

(15) Aytemiz a.g.e.sh.151

(16) F.Tekin, "Şirketler Hukuku", C.II, "Anonim Şirketler", sh.296

(17) Z.Aytaç, "Anonim Ortaklıklarda İbra", sh.128 Ank.1980 (Doç.Tezi) Üyeler arasında ayırım yapmanın herşeyden önce T.T.K.275/3'e aykırı düşeceğini belirtmiştir.

mal, özel hukuk yönünden tazminat sorumluluğundan bahsedebiliriz. Kamu tüzel kişinin temsilcisi vekâletnamedeki hükümlerin aksine oy kullanılması halinde kamu tüzel kişi T.T.K'nun 381.Maddesi uyarınca ilgili mahkeme iptal davası açabileceği gibi pay sahipliği yönünden genel kurula hakim olduğu takdirde iptal edebilir. Karar henüz mahkemece hakkında iptal kararı vermiş olsa dahi karar düzeltme yoluyla genel kurulda yeniden düzeltilebileceği doktrinde kabul edilmiştir (18).

(18) Teoman, "Anonim Ortaklıkta İptal Edilebilir Genel Kurul Kararlarının Doğrulanması" İktisat, Maliye C.XVII sh.12 Mart 1972
Naklen Moray, Tekinalp, Çamoğlu a.g.e.sh.390 Dip.No.142